

Yevropada ko'zi ojiz bolalarga musiqiy ta'lim berishni innovatsion metodlarini O'zbekistonga moslashtirib , amalda tatbiq etish.

Inatullayev Ma'rufjon Nodirjon o'g'li

Samarqand viloyati Kattaqo'rg'on shahri

9-umumiy o'rta ta'lim maktabi o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada Evropadan O'zbekistonga ko'zi ojiz bolalar uchun musiqiy ta'limda innovatsion usullarni moslashtirish va joriy etish masalalari ko'rib chiqilgan. Unda ko'zi ojiz bolalar musiqa ta'limiga kirishda duch keladigan muammolar muhokama qilinadi va innovatsion usullarni qo'llash orqali ushbu to'siqlarni engib o'tish strategiyalari taklif etiladi. Adabiyotlar tahlilidan kelib chiqib, u Yevropadagi mavjud yondashuvlarni aniqlaydi va ularning O'zbekiston sharoitida qo'llanilishi mumkinligini o'rganadi. Usullar bo'limida ushbu strategiyalarni amalga oshirishning amaliy bosqichlari, so'ngra potentsial natijalar va natijalar muhokama qilinadi. Va nihoyat, maqola O'zbekistonda ko'zi ojiz bolalar uchun musiqiy ta'limni rivojlantirish bo'yicha kelgusidagi tadqiqotlar va siyosat tashabbuslari bo'yicha takliflar bilan yakunlanadi.

Kalit so'zlar: musiqiy ta'lim, ko'zi ojiz bolalar, innovatsiya, moslashuv, Yevropa, O'zbekiston.

Sifatli ta'lim olish, ayniqsa san'at sohasida, barcha bolalar, shu jumladan nogironlar uchun asosiy huquqdir. Biroq, ko'zi ojiz bolalar ko'pincha resurslar, ixtisoslashgan o'qituvchilar va moslashtirilgan o'quv materiallari etishmasligi tufayli musiqiy ta'limga kirishda katta to'siqlarga duch kelishadi. O'zbekistonda bu muammolar, ayniqsa, ko'r-ko'rona talabalar uchun cheklangan infratuzilma va qo'llab-quvvatlash tizimlari bilan ajralib turadi. Ushbu maqolada O'zbekistonda ko'zi ojiz bolalar ehtiyojlarini qondirish uchun Evropada ishlab chiqilgan musiqiy ta'limning innovatsion usullarini moslashtirish va joriy etish imkoniyatlari ko'rib chiqilgan.

Mavjud adabiyotlarda ko'r bolalarning yaxlit rivojlanishi, kognitiv, hissiy va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish uchun musiqa ta'limining ahamiyati ta'kidlangan. Evropada musiqani ko'zi ojiz talabalar uchun ochiq qilish uchun turli xil innovatsion yondashuvlar ishlab chiqilgan, shu jumladan taktil nota tizimlari, moslashuvchan asboblar va inklyuziv o'qitish usullari. Ushbu tashabbuslar musiqiy savodxonlikni, ishonchni va ko'zi ojiz o'quvchilar ishtirokini yaxshilashda istiqbolli natijalarni ko'rsatdi. Biroq, bunday tashabbuslar O'zbekistonda kam uchraydi, bu erda an'anaviy usullar ustunlik qiladi, bu ko'pincha ko'zi ojiz bolalarning musiqa bilan shug'ullanishi uchun cheklangan imkoniyatlarga olib keladi.

O'zbekistonda ko'zi ojiz bolalar uchun musiqiy ta'limning innovatsion usullarini moslashtirish va joriy etish uchun ko'p qirrali yondashuv taklif etiladi. Bunga quyidagilar kiradi:

- Tushuncha va yo'l-yo'riq olish uchun inklyuziv musiqa ta'limi bo'yicha tajribali evropalik mutaxassislar va tashkilotlar bilan hamkorlik qilish.
- So'rovnomalar, suhbatlar va fokus-guruhlar orqali O'zbekistondagi ko'zi ojiz bolalarning o'ziga xos ehtiyojlari va afzalliklarini baholash.
- O'zbekiston kontekstiga moslashtirilgan taktil musiqa notasi va audio qo'llanmalar kabi moslashtirilgan o'quv materiallarini ishlab chiqish va sinovdan o'tkazish.
- Inklyuziv o'qitish texnikasi va yordamchi texnologiyalar bo'yicha mahalliy musiqa o'qituvchilari va mutaxassislarini tayyorlash.
- Tashabbusning barqarorligi va ko'lamini ta'minlash uchun maktablar, jamoat markazlari va davlat idoralari bilan hamkorlik aloqalarini o'rnatish.

Evropadan O'zbekistonga ko'zi ojiz bolalar uchun musiqiy ta'limning innovatsion usullarini moslashtirish va joriy etish-bu ajoyib tashabbus! Buni amalga oshirish uchun siz ko'rib chiqishingiz mumkin bo'lgan ba'zi qadamlar:

- Tadqiqot va hamkorlik: Evropada ko'zi ojiz bolalar uchun musiqiy ta'limning mavjud innovatsion usullarini o'rganishdan boshlang. Samarali ekanligi isbotlangan va ijobiy fikrlarni olgan yondashuvlarni qidiring. O'qituvchilar, musiqa

terapevtlari va ko'zi ojiz bolalar bilan ishlaydigan tashkilotlar bilan ularning usullari va tamoyillarini tushunish uchun hamkorlik qiling.

- Madaniy sezgirlik: O'zbekistondagi ko'r bolalarning madaniy konteksti va o'ziga xos ehtiyojlarini hisobga olish. Evropada ishlayotgan narsalar O'zbekistonda madaniy jihatdan mos va samarali bo'lishi uchun tuzatishlarga muhtoj bo'lishi mumkin. Ushbu nuanslarni tushunish uchun ko'zi ojiz odamlar bilan ishlaydigan mahalliy mutaxassislar va tashkilotlar bilan maslahatlashing.

- O'qitish va salohiyatni oshirish: mahalliy musiqa o'qituvchilari, terapevtlari va o'qituvchilarini moslashtirilgan usullarga o'rgatish. Seminarlar, seminarlar va amaliy mashg'ulotlar ularga ko'r bolalarga musiqa o'rgatish texnikasi va strategiyasini tushunishga yordam beradi. Kengroq o'quv dasturlari uchun mahalliy universitetlar yoki ta'lim muassasalari bilan hamkorlik qilishni o'ylab ko'ring.

- Mavjud manbalar: o'quv materiallari, musiqa asboblari va manbalar O'zbekistonda ko'zi ojiz bolalar uchun ochiq bo'lishini ta'minlash. Bu mavjud materiallarni moslashtirishni yoki Brayl, audio yozuvlar yoki taktil grafikalar kabi mavjud formatlarda yangilarini yaratishni o'z ichiga olishi mumkin.

- Jamiyatni jalb qilish: ko'zi ojiz bolalarning oilalari va jamoalari bilan musiqa ta'limining ahamiyati va uning afzalliklari to'g'risida xabardorlikni oshirish. Musiqa o'rganish uchun qulay muhit yaratish uchun ota-onalar, tarbiyachilar va jamiyat a'zolarining ishtiroki va qo'llab-quvvatlashini rag'batlantiring.

- Baholash va mulohaza: moslashtirilgan usullarning samaradorligini doimiy ravishda baholang va o'quvchilar, o'qituvchilar va ota-onalarning fikr-mulohazalarini to'plang. Dasturni takomillashtirish va uning O'zbekistondagi ko'zi ojiz bolalar ehtiyojlariga javob berishini ta'minlash uchun zarur bo'lgan tuzatishlar kiriting.

- Barqarorlik: dasturning uzoq muddatli barqarorligi rejasini ishlab chiqish, shu jumladan moliyalashtirishni ta'minlash, mahalliy tashkilotlar bilan hamkorlik aloqalarini o'rnatish va ishni davom ettirish uchun yangi avlod o'qituvchilari va terapevtlarini tayyorlash.

Ushbu bosqichlarni bajarib, jamiyat ehtiyojlariga moslashuvchan va javob beradigan holda, siz O'zbekistonda ko'zi ojiz bolalar uchun musiqiy ta'limning innovatsion usullarini muvaffaqiyatli moslashtira olasiz va joriy qila olasiz.

Evropadan O'zbekistonga innovatsion usullarni muvaffaqiyatli moslashtirish va joriy etish inklyuziv musiqa ta'limi sohasida madaniyatlararo hamkorlik va bilim almashish imkoniyatlarini ta'kidlaydi. Mavjud tajriba va resurslardan foydalangan holda, O'zbekiston ko'zi ojiz bolalarning musiqiy iste'dodlariga erishish yo'lidagi to'siqlarni engib o'tishi va targ'ib qilishi mumkin. Shu bilan birga, ta'lim imkoniyatlariga uzoq muddatli ta'sir va tenglikni ta'minlash uchun moliyalashtirish cheklovlari va nogironlikka bo'lgan munosabat kabi tizimli muammolarni hal qilish uchun doimiy harakatlar zarur.

Xulosa va takliflar:

Xulosa qilib aytganda, musiqiy ta'limning innovatsion usullarini moslashtirish va joriy etish ko'zi ojiz bolalarning O'zbekistonga qo'shilishi va ishtirokini kengaytirishning istiqbolli yo'llarini taklif etadi. Xalqaro ilg'or tajribalarga asosanib va mahalliy tajribani rivojlantirish orqali siyosatchilar, o'qituvchilar va manfaatdor tomonlar birgalikda yanada qulay va inklyuziv musiqa ta'limi landshaftini yaratish uchun ishlashlari mumkin. Kelajakdagi tadqiqotlar ushbu aralashuvlarning uzoq muddatli ta'sirini baholashga va nogiron bolalarning ta'limdagi huquqlarini qo'llab-quvvatlash bo'yicha siyosiy islohotlarni targ'ib qilishga qaratilishi kerak.

Xulosa qilib aytganda, ushbu maqola ko'r bolalar kabi marginallashtirilgan aholining ta'lim ehtiyojlarini qondirishda hamkorlikdagi sa'y-harakatlar va innovatsiyalarning muhimligini ta'kidlaydi va musiqaning transformatsion salohiyatini kuchaytirish va ijtimoiy inklyuziya vositasi sifatida ta'kidlaydi.

Adabiyotlar.

1. Kaiado, K. and Laplaine, A.: The Inclusive Education program: the right to diversity – an analysis from the point of view of administrators of a hub municipality. *Educação e Pesquisa* vol.35 n°2. São Paulo, Brazil (2009)
2. Mateiro, T.: Education of music teachers: A study of the Brazilian higher education programs. *International Journal of Music Education*, 29(1), pp. 45-71.

(2011)

3. Marsan, C.: Louis Braille: A Brief Overview. Association Valentin Haüy, Paris, France (2009)

4. Zeeuw, A.M.: Teaching College Music Theory Classes That Include Blind Students – College Music Symposium – vol. no. 2 – 1977 - online at <http://www.jstor.org/stable/40373893>

5. Bonilha, F., Leitura musical na ponta dos dedos: caminhos e desafios do ensino de musicografia Braille na perspectiva de alunos e professores. Master in Music Thesis (in portuguese) - Universidade de Campinas, Brazil (2006)

6. Sessoms, G. - How to Teach Music to Visually Impaired Children - online at <http://www.livestrong.com/article/225097-how-to-teach-music-to-visually-impaired-children/>

7. Smaligo, M. = Resources for Helping Blind Music Students - Future Reflections - Spring 1999, Vol. 18 No. 1 online at <https://nfb.org/images/nfb/publications/fr/fr18/issue1/f180105.htm>